<u>इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन अल्पावधीत मराठी टंकलेखन शिकण्याची युक्ती</u>

प्रस्तावना-

सा.प्र.वि.१६-ब कार्यासनाच्या वेब पेजवर इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन अल्पावधीत मराठी टंकलेखन अल्पावधीत कसे शिकता येईल याबाबत नमूद करण्यात आले आहे. या संदर्भात इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन मराठी टंकलेखन शिकू इच्छिणाऱ्या अधिकारी/कर्मचारी यांचे करिता इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा उपयोग करुन अतिशय सोप्या पध्दतीने मराठी टंकलेखन कसे शिकता येईल याची माहिती पुढीलप्रमाणे देण्यात येत आहे.

<u>इनस्क्रीप्ट लेआऊटची निवड-</u>

१. सर्व प्रथम संगणकावर एम.एस वर्ड किंवा वर्डप्रो मधील फाईल ओपन करा
२. नंतर आय.एस.एम. वर क्लीक करुन कि बोर्ड मध्ये **इनस्क्रीप्ट** हा पर्याय निवडावा
३. आयएसएम मध्येच सेटींगमध्ये स्क्रीप्ट मधील **स्क्रोल लॉक**, हे बटन दाबावे. तसेच सेटिंगमधील **बायलिंग्वल** हा पर्याय निवडावा. असे केल्याने आपल्याला मराठी परिच्छेदामध्ये एखादी इंग्रजी ओळी टंकलिखित करावयाची असेल तर **स्क्रोल लॉक की** पुन्हा दाबल्याने बंद करुन इंग्रजी टंकलेखन करु शकता.

इनस्क्रीप्ट लेआऊट पाहिल्यानंतर आपल्या असे लक्षात येईल की, **इनस्क्रीप्ट लेआऊट** हा **मराठी टाईपराईटर** या लेआऊटच्या तुलनेत वेगळा आहे. इनस्क्रीप्ट लेआऊटचे महत्वाचे वैशिष्टय असे की, इनस्क्रीप्ट लेआऊट मधील बहुतांश मराठी अक्षरांच्या key ची क्रमवारी ही मराठी वर्णाक्षराच्या क्रमांनुसार आहे. उदाः क ख ग घ   त थ द ध प फ ब भ या प्रमाणे आहे. यामुळे इनस्क्रीप्ट लेआऊटमधील मराठी टंकलेखन हे मराठी टापराईट लेआऊटच्या तुलनेत अतिशय सोपे आहे. **यामध्ये लेआऊट लक्षात राहण्यासाठी सरावाची गरज नसते.**

४. इनस्क्रीप्ट लेआऊटमधील कि बोर्ड दर्शविणारे चित्र खालीलप्रमाणे आहे.

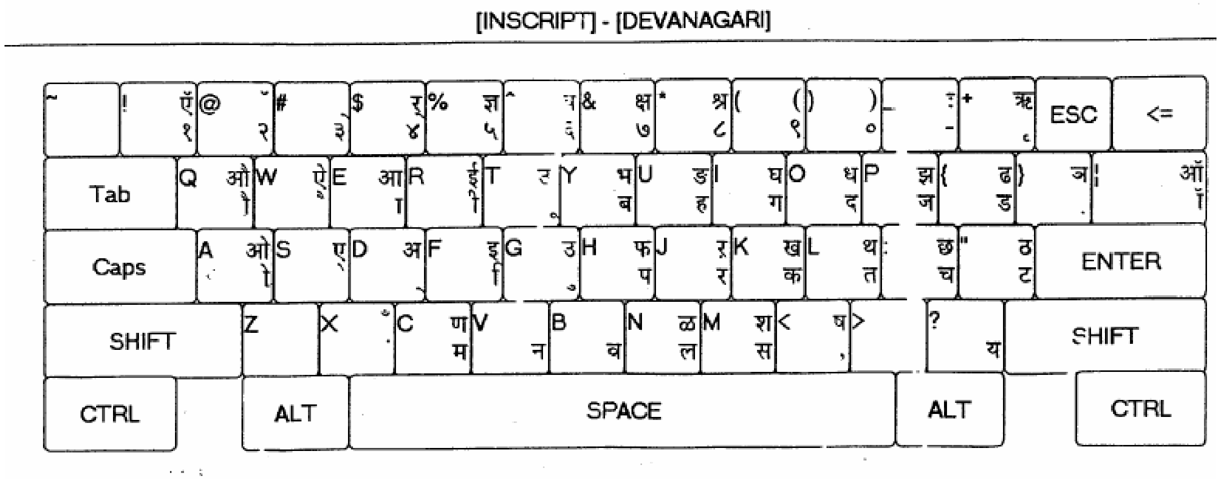

इनस्क्रीप्ट लेआऊटमधील शिफट की न दाबता दिसणारा key board

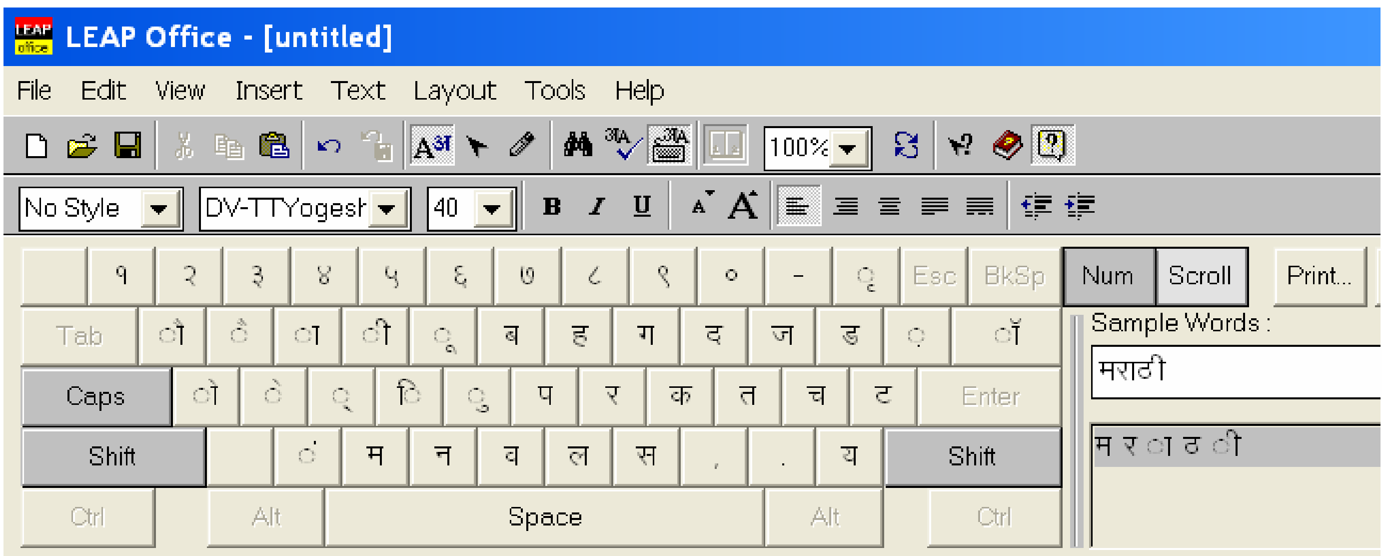

इनस्क्रीप्ट लेआऊटमधील शिफ्ट key दाबून दिसणारा key board

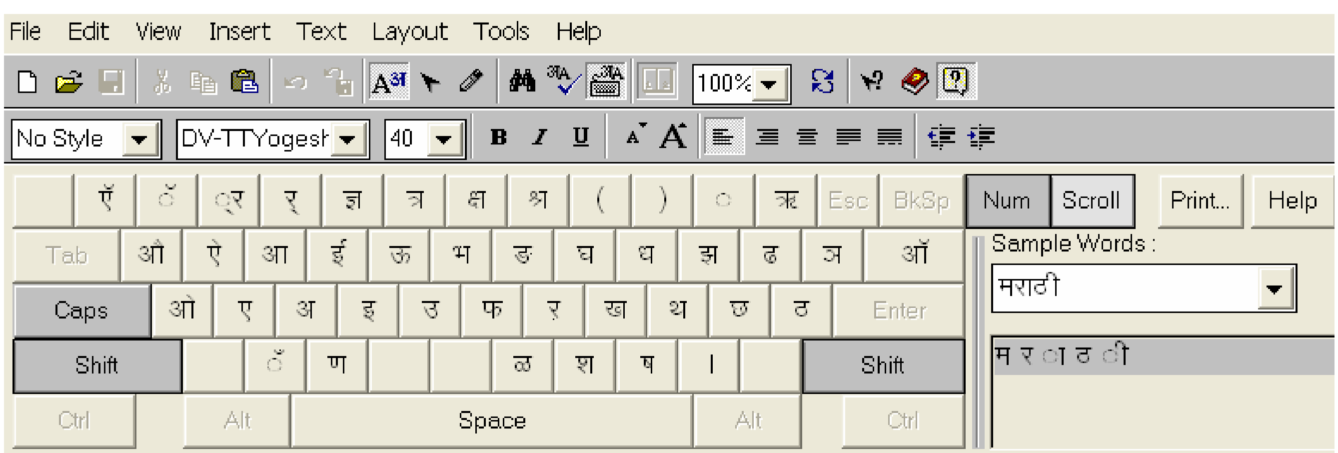

(**लेआऊट** पाहण्याकरिता परि. ५ चे वाचन **optional** राहील.)

५. वरील प्रमाणे चित्र पाहून तसेच आय.एस.एम. मध्ये **हेल्पवर** क्लिक करुन आपण **व्ह्यु-लेआऊट** हा पर्याय निवडून इनस्क्रिप्ट लेआऊट मधील मराठी अक्षरांची कि बोर्ड वरील रचना कशी आहे हे पहाता येईल. आपणास किबोर्डवर दिसत असलेल्या अक्षरांच्या पुढील अक्षरे पहाण्याकरिता **शिफ्ट key** दाबून करुन पहाता येतील व ती शिफ्ट दाबून करुन टंकलिखितही करता येतील.

सराव-

इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन मराठी टंकलेखन शिकू इच्छिणाऱ्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांची आवड, क्षमता व मराठी टंकलेखनाची गरज याबाबी विचारात घेऊन, सदर इच्छुक अधिकारी / कर्मचारी यांना सदर मराठी टंकलेखन **प्राथमिक १, प्राथमिक-२ आणि प्राविण्य** अशा प्रकारे ३ पध्दतीने (कोर्सेस) शिकता येतील.

1) **प्राथमिक- १** - या पद्धती मध्ये ज्यांना टंकलेखनाचे प्राथमिक ज्ञान नाही व जो संपूर्णपणे नव्याने टंकलेखन शिकत आहेत अशांना इनस्क्रीप्ट लेआऊटची शिफारस आहे. सदर पध्दतीत हाताच्या एक किंवा दोन बोटांचा वापर करुन जुजबी गतीने टंकलेखन करता येईल. या पध्दतीत फारसा सराव लागणार नाही.

2) **प्राथमिक-२** :- यामध्ये ज्यांना प्राथमिक ज्ञान आहे अथवा नव्याने टंकलेखनाचे तात्पुरते काम सुरु केले आहे अशांना सदर पध्दतीत हाताच्या सर्व बोटांचा वापर करुन चांगल्या 20-30 श.प्र.मि. गतीने टंकलेखन करता येईल. फारसा सराव लागणार नाही

३) **प्राविण्य** :- ज्यांना दैनदिन कामकाजात जलद गतीने टंकलेखन करणे आवश्यक आहे त्यांना दोन्ही हाताच्या सर्व बोटांचा उपयोग करुन मराठी टंकलेखन कसे करावे व त्यात speed येण्यासाठी पाठांचा सराव करता येईल.

४)

प्राथमिक- १

इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन मराठी टंकलेखन शिकण्याकरिता फक्त मराठी वर्णाअक्षरे व त्याचा क्रम याची माहिती पुरेशी आहे. याकरिता मराठी वर्णाक्षरे व त्याचा क्रम खालीलप्रमाणे उपलब्ध करुन देण्यात येत आहे.

व्यंजने- क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ

ट ठ ड ढ ण त थ द ध न

प फ ब भ म

य र ल व

श ष स ह, ळ क्ष ज्ञ एकूण -३६

स्वर - अ आ इ ई उ ऊ ए ऐ ओ औ अं अः एकूण -१२

वरील प्रमाणे व्यंजनाबरोबर स्वर लावणे एकूण -१२

एकूण -६०

वरीलप्रमाणे एकूण ६० अक्षरापैकी ४० अक्षरांचा** (निळा रंग दिलेली) **सराव केवळ वर्णाक्षरांचा क्रम लक्षात ठेवून येतो. त्यामूळे केवळ उर्वरित २० अक्षरांसाठी सराव करणे सोपे आहे. (पहा पाठ-१)

प्राथमिक-२ व प्राविण्य साठी बोटे ठेवण्याची पध्दत-

१) key बोर्डवर डाव्या हाताची करंगळी S या key वर ठेवून पुढील बोटे त्या लगतच्या key वर क्रमाने ठेवण्यात यावी .

२. key बोर्डवर उजव्या हाताची करंगळी " या key वर ठेवून पुढील बोटे त्या लगतच्या key वर क्रमाने ठेवण्यात यावी.

३. उजव्या हाताच्या तर्जनीने **क** याप्रमाणे करंगळीपर्यंतच्या बोटानी त्या की वरील व वरच्या ओळीतील की वरील वर्णाक्षरे क्रमांने करण्याचा सराव करावा.

वर्णाक्षरे व ती टंकलिखीत करण्यासाठी वापर करावयाची दोन्ही हाताची बोटे याची माहिती खालील विवरणपत्रात दिली आहे.

प्राथमिक 1 साठी कोणतेही बोट वापरून चालेल.

अधोरेखित अक्षरांसाठी शिफ्ट खी दाबून अक्षर लिहावे.

अ.क्र.	स्वर व व्यंजने	बोट
व्यंजने	क ख ग घ	उजव्या हाताची तर्जनी
	च छ ज झ	उजव्या हाताची अनामिका
	त थ द ध	उजव्या हाताचे मधले बोट
	ट ठ ड ढ	उजव्या हाताची करंगळी
	प फ ब भ	डाव्या हाताची तर्जनी
स्वर	अ आ ा	डाव्या हाताची अनामिका
	इ ि ई ी	डाव्या हाताचे मधले बोट
	उ ु ऊ ू	डाव्या हाताची तर्जनी
	ए ऐ े ै ओ औ ो ौ	डाव्या हाताची करंगळी
	स श ष	उजव्या हाताची तर्जनी
	ल ळ	उजव्या हाताची तर्जनी
	र ह ङ	उजव्या हाताची तर्जनी
	न व	डाव्या हाताची तर्जनी
	म ण	डाव्या हाताचे मधले बोट
	य ञ	उजव्या हाताची करंगळी
	5 ज्ञ 6 त्र 7 क्ष	डाव्या हाताची तर्जनी
	8 श्र	उजव्या हाताची तर्जनी
	ऋ ृ ऑ ॉ	ऋकार (उदा.कृपा) उजव्या हाताची करंगळी
	4 ॅ	डाव्या हाताची अनामिका

पाठ पहिला

क ख ग घ   च छ ज झ

ट ठ ड ढ   त थ द ध

प फ ब भ

पाठ दुसरा

क त च ट ा ी ू

काका	**काकी**	**काकू**	**काटा**	**कात**
काच	**ताट**	**तूट**	ताक	चाट
तीच	चातक	तीट	कटकट	चटचट
टाक	टाकी	टाच	टीच	टकटक

पाठ तिसरा

प फ ब भ र ह ि ु

पापा	पर	पार	पिर	पूर
रुह	हरी	हिर	रिपू	रिपरिप
हुरुप	रुप	हरहर	परी	पपई
हार	राह	भारत	भार	भगत

पाठ चौथा

र क त च ट प ु ि े ो ी

रिता	टीप	कात	काका	चाट	चाट
चीट	पुकार	चुकार	चुका	ताक	टीका
ताट	तुटीची	काकी	काकु	कचरा	पार
टापटीप	कातकरी	पाट	पाटी	टिका	चराचर

पाठ पाचवा

ख थ छ ठ फ उ इ अ ए ओ

खोत	खान	खानपान	छान	थान	थाना
थाप	छाप	ऊस	ओस	ओक	ठोक
फेक	फी	पोपट	पाट	पोट	रोख
रोखठोक	ठोक	आई			

पाठ सहावा

क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः

अशाप्रकारे क ते ज्ञ पर्यंतच्या सर्व अक्षरांची बाराखडी टंकलेखित करणे.

पाठ सातवा

ह ग द ज ड ब ू ा ै ौ

हापूस	गादी	जाड	जाडी	बूडबूडी	कागद
गाजर	हौद	औजार	औत	कौल	गौर
गौरी	चौक	चौकी	चौत	चौदा	चौथा
डौल	पौड	दौड	दौरा	नौका	

पाठ आठवा

घ ध झ ढ भ ऊ ई आ ऐ औ

धार	**घार**	**झार**	**ऐक**	पौष	फौज
झोका	झोक	चौका	भाभी	भरभर	भार
ढाल	ढास	भाऊ	आई	भाई	साई
जाई	दाई	कागद	कोरा	झारा	झिल

पाठ नववा

म ण न व ल ळ स श ष य

वारा	**भारत**	**भात**	**थाप**	**भार**	**मासा**
मौज	मौन	**मामा**	पाषाण	लामा	लळा
यहू	याहू	बया	यार	वाळा	फळा
खिरा	**खिसा**	**निळा**	**मन**	**नवल**	**लहान**
माळ	**शाळ**	**वलय**	**मणका**	**मळा**	**वळण**

पाठ दहावा

ळ श ष ण

बाळ	**खेळ**	**वेळ**	**माळ**	**नळ**
शूळ	शारदा	शादी	शामक	शूर
षटकोण	षटकार	षटक	मेष	
बाण	खाण	वाण	सहाण	रहाणे

<u>पाठ अकरावा</u>

ज्ञ त्र क्ष श्र ऋ ा ॅ र् ृ

ज्ञान	ज्ञात	ज्ञानदेव	ज्ञापन	ज्ञानीगोत्र
मात्र	गात्र	त्राटिका	त्रागा	त्रास
त्रुटी	क्षुब्ध	क्षती	क्षमा	क्षत्रिय
श्री	श्रीमती	श्रीयुत	श्रीराम	श्रीकांत
गर्व	सर्व	कर्म	धर्म	शर्त
आर्त	सार्थ	अर्थ	व्यर्थ	अनर्थ
ऋतु	ऋचा	ऋण	ऋणको	ऋषि

एखादया अक्षराला ृ ऋकार जोडण्यासाठी प्रथम ते अक्षर टाईप करावे

नंतर ृ टाईप करावे .उदा

कृपा	कृतार्थ	कृष्ण	कृषी	नृप
दृष्टी	सृष्टी	वृष्टी		

एखादया अक्षराला र् जोडण्यासाठी प्रथम ते अक्षर type करावे

नंतर शब्दाचा पाय तोडणारे बटन (english D अक्षर असलेले) दाबावे ,

नंतर र अक्षर दाबावे . .उदा

क्रम भ्रम प्रत व्रत व्रण क्रमांक

बॉक्स फॉक्स पॉवर लॉन टॅक्स रॉक

जोडाक्षरे टंकलिखित करताना खालीलप्रमाणे टंकलेखन करावे.

उदा. गर्व type करताना प्रथम ग , नंतर र अक्षर दाबावे नंतर शब्दाचा पाय तोडणारे बटन (english D अक्षर असलेले) दाबावे , नंतर व अक्षर दाबावे

याचप्रमाणे प्रविण हा शब्द TYPE करताना प्र येण्यासाठी प्रथम प , नंतर शब्दाचा पाय तोडणारे बटन (english D अक्षर असलेले) दाबावे , नंतर र अक्षर दाबावे

इनस्क्रीप्ट लेआऊटचा वापर करुन मराठी टंकलेखन शिकण्याकरिता या बाबतच्या प्रात्यक्षिकाची film पाहण्यासाठी व विशेष लेख वाचण्यासाठी http://leenamehendale.blogspot.com/2008/05/blog-post.html वर click करावे.

-------।।।।।-------